

HARJOITUS 6 viikko 49

Ratkaisuja

1. Oletetaan, että H_0 on tosi. Tällöin

$$\begin{aligned}\alpha &= P(\bar{X} > 14 \text{ tai } \bar{X} < 10) = 1 - P(10 \leq \bar{X} \leq 14) = 1 - P\left(\frac{10-12}{5/\sqrt{25}} \leq \frac{\bar{X}-12}{5/\sqrt{25}} \leq \frac{14-12}{5/\sqrt{25}}\right) \\ &= 1 - (\Phi(2) - \Phi(-2)) = 1 - (2\Phi(2) - 1) = 1 - 0,9544 = 0,0456\end{aligned}$$

2. $H_0 : \mu = 142$, $H_1 : \mu > 142$. Kun H_0 on tosi, niin $Z = \frac{\bar{X} - 142}{\sqrt{8}/\sqrt{n}} \sim N(0,1)$.

$z_{\text{hav}} = \frac{143,5 - 142}{\sqrt{8}/16} = 2,12$. Koska $z_{\text{hav}} > 1,65 = z_{0,05}$, niin H_0 hylätään 5%:n riskitasolla tarkasteltuna ja H_1 hyväksytään. Lisäksi $p = P(Z \geq 2,12) = 1 - \Phi(2,12) = 1 - 0,9830 = 0,017$.

3. $H_0 : \mu = 60$, $H_1 : \mu \neq 60$. Kun H_0 on tosi, niin $Z = \frac{\bar{X} - 60}{15/\sqrt{n}} \sim N(0,1)$. Saadaan

$z_{\text{hav}} = \frac{56 - 60}{15/\sqrt{100}} = -2,67 < z_{0,025} = -1,96$, joten H_0 hylätään 5%:n riskitasolla tarkasteltuna ja H_1 hyväksytään. Nyt $p/2 = P(Z \geq 2,67) = 1 - \Phi(2,67) = 1 - 0,9962 = 0,0038$ ja $p = 0,0076$.

4. $H_0 : \mu = 1000$, $H_1 : \mu \neq 1000$. Kun H_0 on tosi, niin $t = \frac{\bar{X} - 1000}{s/\sqrt{n}} \sim t(n-1)$.

Nyt $t_{\text{hav}} = \frac{1002 - 1000}{3,4/\sqrt{20}} = 2,631$. Taulukosta $t_{0,025;19} = 2,093$. Koska $t_{\text{hav}} > t_{0,025;19}$, niin H_0 hylätään 5%:n riskitasolla tarkasteltuna. Taulukosta $t_{0,01;19} = 2,539$, $t_{0,005;19} = 2,861$ ja koska $2,539 < t_{\text{hav}} < 2,861$, niin $0,005 < p/2 < 0,01$ ja pienin riskitaso, jolla H_0 voidaan hylätä (kaksisuuntaisessa testissä) on $0,01 < p < 0,02$.

5. $H_0 : \mu = 23$, $H_1 : \mu \neq 23$. Kun H_0 on tosi, niin $t = \frac{\bar{X} - 23}{s/\sqrt{n}} \sim t(n-1)$. $\bar{x} =$

$$200/10 = 20, s^2 = 204/9 = 22,67, t_{\text{hav}} = \frac{20 - 23}{\sqrt{22,67/10}} = -1,99, t_{0,025;9} = 2,262.$$

Koska $|t_{hav}| < 2,262$, niin H_0 hyväksytään 5 %:n riskitasolla tarkasteltuna.
Ei poikkeava.

6.

One-Sample Statistics				
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
leveys	10	20,00	a) $\sqrt{22,67} = 4,76$ b) $4,76/\sqrt{10}=1,51$	

One-Sample Test				
Test Value = c) 23				
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
leveys	d) -1,993	e) 9	f) >0,05	-3,000

7.

Testisuureen arvo ei muutu.
Tehdään muunnos $Y = 0,1X$, jolloin $\bar{Y} = 0,1 \cdot \bar{X}$ ja $s_Y = 0,1 \cdot s_X$, joten

$$t = \frac{\bar{Y} - 2,3}{s_Y / \sqrt{n}} = \frac{0,1 \cdot \bar{X} - 0,1 \cdot 23}{0,1 \cdot s_X / \sqrt{n}} = \frac{\bar{X} - 23}{s_X / \sqrt{n}}$$

8.

Pala	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Menetelmä A	63	109	82	156	161	155	47	141	92	149
Menetelmä B	129	105	76	207	253	146	62	160	90	177
Erotus	66	-4	-6	51	92	-9	15	19	-2	28

Tarkastellaan erotusta.

$H_0 : \mu = 0$, $H_1 : \mu \neq 0$. Kun H_0 on tosi, niin $t = \frac{\bar{X} - 0}{s/\sqrt{n}} \sim t(n-1)$. $\bar{x} = 25$, $s^2 = 10678/9$ (kaavasta 1.2, ks. harj. 5, teht. 5) ja $s = 34,44$,

$$t_{hav} = \frac{25 - 0}{34,44/\sqrt{10}} = 2,30. t_{0,025;9} = 2,262. \text{ Koska } t_{hav} > 2,262, \text{ niin } H_0$$

hylätään 5%:n riskitasolla (kaksisuuntainen testi) tarkasteltuna, päätellään on eroja. Jos valitaan riskitasoksi 0,02, niin nollahypoteesi hyväksytään,

$$t_{0,01;9} = 2,821 > t_{hav}.$$

Siis $0,02 < p < 0,05$ (SPSS-tuloksesta 0,047)

9. a) 34,44
b) $34,44/\sqrt{10} = 10,89$
c) -2,30
d) 9
e) $0,02 < p < 0,05$, sivulta
http://onlinestatbook.com/2/calculators/t_dist.html 0,047.